

Dış Politikada Milli Menfaat^(*)

A. Gündüz ÖKÇÜN

Giriş

Milli Menfaatın Mahiyeti – Tezahürü – Milli Menfaat ve Ahlaki Prensipler – Milli Menfaat ve Devletler Hukuku – Milletlerarası Teşkilatlanma – Milli Menfaattan Feragat.

Diş politikada herhangi bir meseleyi incelerken, sadece o hadiseyi değil o hadisenin ortaya çıkmasına sebep olan uzak ve yakın bütün unsurları nazarı itibara almak gerekir. Devletlerin sadece ne yaptıklarını değil, o hareketi ne için yaptıklarını tetkik etmek suretiyle milletlerarası hadiselerde tam bir fikir sahibi olabiliriz. Devletleri dış politikalarında şu veya bu şekilde hareket ettiren unsur MİLLİ MENFAAT'tır.** Amerika Birleşik Devletleri bir asırdan fazla Monroe doktrinini bu saik altında müdafaa etmiş, Nazi Almanyası bu iddia ile Avrupa'da genişleme siyasetine girişmiş, İngiltere de asırlar boyunca kıta Avrupasına karşı siyasetini bu unsura dayandırmıştır.

Bugün Doğu ile Batı arasındaki ihtilafları, herhangi bir propagandaya kapılmaksızın tarafsız bir gözle inceleyebilmek için her hadisede tarafların gözetmek mecburiyetinde oldukları menfaatleri tespit etmek gerekir. Dış politikada milli menfaat iki bakımdan incelenebilir:

* SBFD C. XIII, Aralık 1958, Sayı: 4, S. 181-199 arasında yayınlanmış olup, dizgi biçimi korunmuştur..

** **Faydalanılan eserler:** Norman Hill, Contemporary World Politics, New York, 1954. Charles Beard, The Idea of National Interest, Newyork, 1954 – Morgentau, Politics among Nations, Newyork: 1955 – Schumann, International Politics. New York 1953. – A. Wolfers, NationalSecurity as an ambiguous symbol, Political Science Quarterly, Cilt 67. Padelford and Lincoln, InternationalPolitics, New-York, 1954.

1. Devleti dış politikada harekete geçiren saik ve maksatlar nelerdir, yani o devletin milli menfaati nedir?
2. Bu saik ve maksatlar yani milli menfaat ne olmalıdır?

Bu iki mesele idealle reel arasındaki münasebetin bir ifadesi olmasına rağmen, bunlar arasındaki bağ o kadar kuvvetlidir ki biri olmadan diğerini takip eden devlet mahvolmaya mahkumdur.

Milli Menfaatin Mahiyeti

Milli menfaat mefhumu kolayca tarif edilemez. Mefhum o kadar şumulüdür ki, bir milletin yaşayabilmesi için gereken bütün şartları içine almaktadır. "Umumiyetle bir memleketin, menfaati, hükümet liderlerinin, daha geniş manada milletin herhangi bir anda, milli istiklal, hayat tarzları, toprak bütünlükleri ve iktisadi refahları için hayati saydıkları şeylerdir."¹

Milli menfaat bir milletin kendi refahını gerçekleştirebileceği iki sahada kendisini gösterir: Bunlardan biri İktisadi menfaat, diğeri de Milli emniyettir.²

İktisadi Bakımdan Milli Menfaat – Milli Refah

Bugünkü şartlar altında hiçbir Devlet bir gün yokolabilecek, müdafaasız bir iktisadi nizamı arzu etmemektedir. Liberal okula mensup olan Adam Smith dahi milli menfaat mevzuu bahis olunca, liberal prensipten ayrılarak bazı sahalarda Devletin müdahalesini kabul etmiştir. İktisadi menfaatin, halihazır şartlar altında milli emniyetten ayrı olarak mütalaası imkansızdır. Bu mesele, Prof. Charles Beard'ın da dediği gibi, tamamiyle milli emniyete icra edilebilir.³ Hatta milli emniyet bahis mevzuu olunca, İngiltere'nin harp içinde sermayesini yediği şekilde milli ekonomiden fedakarlık yapılır. Bugün harplerin getirmiş olduğu korku, milli menfaatin ekonomik veçheden, emniyet veçhesine doğru kaymasına sebep olmuştur. Prof. Wolfers'in ifadesiyle "şu anda biz sosyal reform ve buhranlardan ziyade, dış tecavüzün tehdidi ve soğuk harbin tesiri altında yaşamaktayız. Bu yüzden Milli menfaat mefhumu tatbikatta, milli güvenlik mefhumuyla aynı manada kullanılmaktadır".⁴

İktisatta milli menfaati gözeten siyasetlerden biri "*Self Sufficiency*" kendi kendine yeterlik siyasetidir. Bu suretle devlet, önemli bir zorluğa maruz

¹ Padelford and Lincoln, International Politics, New York, 1954 s. 300

² Norman Hill, Contemporary World Politics, New York, 1954, s. 204

³ Charles Beard, The Idea of National Interest, New York, 1934

⁴ A. Wolfers, National Security as an Ambiguous Symbol, Political Science Quarterly, Cilt 67, s. 482.

kalmadan, muhtemel bir harbi kendi lehine bitirebilir. Nitekim son dünya harbinde Devletler ekonomilerini bu siyasete göre ayar etmek zorunda kalmışlardır.

Emniyet gayelerine uygun ikinci bir iktisadi siyaset de stratejik maddelerin düşman memlekete irsalini yasak etmektedir.

Netice olarak diyebiliriz ki, iktisadi kuvvet ve milli refah milli menfaatin bir parçasıdır. Çünkü bir milletin hayatı ve güvenliği ancak bu sayede korunabilir.

Milli Güvenlik

Hayatı idame, insanlar için olduğu gibi devletler için de ferağ edilmez bir haktır. Şu halde her devlet güvenlik unsurunu nazara almak zorundadır. Milli güvenlik tam olarak kuvvet muvazenesi neticesinden meydana gelir. Eşit kuvvette devletlerin veya devlet topluluklarının, bazıları tarafsız, bazıları infiratçı kalacak, diğerleri de atıl bir siyaset güdeceklerdir. Güvenlik unsuru kuvvete dayanınca bazılarının iddia ettiği gibi, sulhu kuvvetin yani silahlanmanın temin edeceği neticesine varılır. Bu iddia "*Si vis pacem, Parabellum*" yani "*Hazır ol cenge eğer ister isen sulhu silah*" parolasıyla eskidenberi ileri sürülmektedir.⁵

Ancak milli menfaati milli güvenlik olarak almak doğru değildir. Kaldı ki milli güvenliği de silahlı kuvvete eşik kılmanın ve tecavüzkar bir siyaset gütmünün birçok mahzurları vardır.

Bir defa, dış siyasette mutlak manada silahlı kuvvet, iktisadi gelişmeyi ihmal etmek, geriletmek ve sarsmak pahasına elde edilir. Şu halde hem milli güvenliği, hem de milli ekonomiyi nazarı itibara alan ve her ikisini de inkişaf ettiren bir siyaset gütmek yerinde olur. Çünkü bu iki mefhum birbirinden ayrılmaz. Biri olmadan da diğerine ulaşmak imkansızdır. Bir devlet silahlanmaya çok fazla yer verirse iktisadi felakete uğrar. Ekonomiye çok fazla yer verir ve milli güvenliğini ihmal ederse yine felakete uğrar, bu iki felaket arasında hiçbir fark yoktur.⁶

Bu arada milli menfaat ile milli güvenlik arasında bir farkın olduğunu söylemek yerinde olur. Milli menfaat daha geniştir ve milli güvenliği şümü-lü içine alır:

⁵ N. Hill, Contemporary World Politics, New York, 1954, ss. 205.

⁶ Schumann International Politics, ss. 257.

Amerikan dış işleri vekili Acheson 31 Aralık 1951'de bu farkı iyice belirtmektedir. Hariciye teşkilatında, bazı gayrı sadık memurlardan bahsederken, bu memurların milli güvenliğe değil de, milli menfaata zarar getirdiklerini ifade etmiştir. "Bakanlıktaki memurların milli güvenlikle alakaları olmadığı için, sadakatsizliklerinin olsa olsa memleketin milli menfaatına nam ve şöhretine zararı olabilir" demiştir.⁷

Böylece milli menfaatin içine, milli güvenlik ve iktisadi menfaata ilave-ten bir milletin nam, şöhret, şeref ve haysiyeti de girmektedir.

Yukarıda kuvvet yani silahlanma ile sulhun temin edileceği iddia edilebilir demiştik. Ancak kuvvet yoluyla sulh, zayıflık ve yatıştırma politikasıyla elde edilen sulh gibi hiçbir işe yaramaz ve sırf bir hayalden ibarettir. Çünkü kuvvetlenme siyaseti, rakip devletlerin bulunduğu modern devletler camiasında, diğer devletlerin de kuvvetlenmesini, yani harbi intiaç eder.⁹ Çünkü devletler tehditle elde edemediklerini kuvvetle elde etmeye çalışırlar. Karşısındaki devlet ya mağlubiyeti kabul eder, veya o da milli menfaatını korumak için silahlanır. Böylece silahlanmadaki hız havadaki gerginliği artırır ve bu gerginlik de bir gün harp halinde patlak verir.

Milli menfaat = Milli güvenlik = kuvvet formülü yanlıştır. Üstelik tehlikelidir. Yukarıda da işaret edildiği gibi, milli menfaat milli güvenlikten daha geniştir. Yani *milli menfaat = milli güvenlik + iktisadi refah + nam, şan ve şereftir*. Kuvvet ancak tecavüzi değil de tedafüi maksatlarla kullanıldığı an milli menfaatı, gerçekleştirmiş sayılır. Yoksa kuvvet, Nazi Almanyası ve Faşist İtalyasında olduğu gibi, irrasyonel fikir ve heyecanları milli menfaat diye ileri süren bir dış siyasete alet olursa, o memleket kısa bir zamanda mahvolmaya mahkumdur.

Ayrıca, bir devlet ne kadar kuvvetli olursa olsun, yalnız kalmamak, kendi etrafına düşman değil de, müzahir hatta müttefik devletlere sahip olmak yollarını aramak zorundadır. Bu yüzden kendisini emniyet altına almak isteyen her devlet, sadece ekonomik imkanlarına göre kuvvetlenmemeli, devletler arasında kendisini iyi bir komşu olarak gösterecek ideal ve tavırları benimsemelidir.¹⁰

⁷ N. Hill, Contemporary World Politics, New York, 1954, ss. 205.

⁸ Ibid, 205.

⁹ Schumann, International Politics, ss. 258.

¹⁰ N. Hill, Contemporary World Politics, New York, 1954, ss. 268.

Devletlerin Milli Menfaatlarında İstikrar

Dış siyasetin esas vasıflarından biri, dinamik olmalıdır. Şu halde değişen şartlar içinde milli menfaatin tahakkuk usullerinin veya belki de-bizzat kendisinin değişmesi icabedebilir.

Devletin hayati addettiği ana menfaatları uzun bir müddet değişmeden kalırlar. Ancak müstakar milli menfaatların ifade edildikleri *vasıtalar* ve kullandıkları *metodlar* zamanla değişebilir. Buna sebep de teknik icatlar ve milli hislerin ortaya çıkarması, dolayısıyla şartların ve kıymet hükümlerinin değişmesidir.

İngiltere bir adadır ve Avrupa'nın çok yakınında bulunmaktadır. Bu yüzden asırlar boyunca, denizlerde kuvvetlilik ve Avrupa'da da muvazene siyaseti gütmüştür. Ancak denizlerde üstünlüğünü Amerika Birleşik Devletlerine kaptırması ve Sovyet Rusya ile Amerika gibi iki dev kuvvetin zamanla belirmesi üzerine, İngiltere Avrupa'da Birleşik Amerika ile birlikte kurduğu NATO camiası vasıtasıyla dünya muvazenesini tesis edebileceğini kabul etmiştir.

Monroe Doktriniyle ifadesini bulan, Amerikan milli menfaatına uygun olarak yüz yirmi beş sene takip edilen siyaset Amerika Birleşik Devletleri dış politikasına temel teşkil etmiştir. Birleşik Amerika'nın dış siyaseti 1914'ten beri beş defa değişmişti. 1914-1917 arasında tarafsızlık siyaseti takip etmiş, 1917'de harbe girmiş, Versailles'dan sonra tekrar tarafsızlığa rücu etmiştir. İkinci Dünya harbinde, Hitler Almanyasının genişlemesi, Japonya'nın Pearl Harbour ve Filipinler'e tararruzu Amerika'yı tekrar harbe sokmuş, 1945'ten sonra da Birleşmiş Milletlere giren Amerika, yaptığı ittifaklarla, tarafsızlık politikasını değişen şartlar içinde terketmiş bulunmaktadır.¹¹

Bu iki misalden de anlaşılacağı gibi, Devletin ana menfaatları hiçbir zaman değişmemekte, ancak bu ana menfaatların tahakkuk yol ve metodları, değişen şartlara göre durmadan değişmektedir. Zaten dış politikada muvafak olmak için değişen şartları daima göz önünde bulundurmak gerekir.

Milli Menfaatin Tezahürü

Milli Menfaatin tezahür şekli demokratik memleketlerle otoriter memleketler arasında önemli farklar arzeder. Demokrasilerde milli menfaat birçok kanallardan tezahür eder. Basın, meclis, dini müesseseler, sendikalar, üni-

¹¹ Padelford + Lincoln, International Politics, New York, 1954, ss. 311.

versite ve benzerleri milli menfaatin tezahüründe mühim rol oynarlar. Demokrasilerde milli menfaat, umumi, hususi ve mahalli menfaatların bir muhasalasından ibarettir. Otoriter devletlerde ise milli menfaat, iktidarı elinde tutan şahıs tarafından doğrudan doğruya tayin edilir.

Demokrasilerde yukarıda adı geçen grup ve müesseseler milli menfaatin ana meseleleri üzerinde zaten anlaşmış durumdadırlar. Ancak bu menfaatin ne şekilde tezahür edip gerçekleşeceği hususunda münakaşalar cereyan eder. Gruplar bu münakaşada kendi menfaatlarını gözetebilirler. Demokrasi farklı görüş ve menfaatlar arasında bir uzlaşma tesis etmekten başka bir şey değildir. Fikir ayrılıklarının büyük olduğu anlar –ki milli menfaat için çok tehlikelidir- bu uzlaşma çok önemli meseleler arzeder, bununla beraber milli gaye ve menfaatlarını tayin etmeyen millet de işlerini tesadüfe bırakmış demektir.

Yurt Menfaatlarının Tayini

Dış siyasette muvaffak olabilmek ve içte de desteklenmek için devlet adamları yurt menfaatlarının bariz bir şekilde tezahürüne çalışırlar. Yalnız bu husus demokrasilerde oldukça zordur. Bu zorluk kuvvetler ayrımının cari ve icranın bir partide, teşriin de diğer bir partide olduğu memleketlerde kendisini çok iyi göstermektedir.

Dış siyasette verilen kararlardan dönmek devletin itibarını sarsar. Mesele Versailles antlaşmasının tasdiki hususunda icra organı başkanı Wilson'la Senato arasındaki fikir ayrılığı ve antlaşmaların tasdik edilmesi suretiyle, Wilson büyük bir hayal sükutuna uğramıştır.

İngiltere'de kabine ile meclis arasında Birleşik Amerika'da olduğu gibi büyük anlaşmazlıklar çıkmaz. Buna rağmen 1936-1939 arası Nazi Almanyası ve Avrupa'ya karşı güdülecek siyaset hususunda anlaşılammıştı. Çok partili memleketlerde hükümetin kolu, milli menfaatler ve onların tatbik metodları üzerinde anlaşmamak yüzünden haftalarca, aylarca bağlı kalabilir.¹²

Diğer Devletlerin Menfaatları

Dış siyaseti hazırlamakla mükellef olanların, kendi milli menfaatlarını bilmesi nasıl lüzumlu ve önemli ise, diğer devletlerin menfaatlarını da, mümkün olduğu kadar bilmesi lüzumludur. Burada hem dost hem de düşman devletlerin milli menfaat ve gayeleri kast edilmektedir. Bu husus bilin-

¹² Ibid s. 314.

mezse dış siyaset yanlış temeller üzerine kurulur ve muvaffak olamaz. Diğer devlet menfaatlarının tayini bir mütehassıs işi bir tahlil meselesidir. O şekildeki dış siyasetlere tesir eder bütün şart ve temayülleri tamamıyla bilmek gerekir.

Padelford ve Lincoln, International Politics adlı kitapta milli menfaatler bakımından, devletler arası münasebetleri beş hale icra ederek incelerler.¹³

1. Devletlerin milli menfaatleri birbirlerine çok benzer, hatta birbirinin aynı olabilir. NATO'da olduğu gibi müşterek düşmana karşı koyma hali buna bir misal teşkil eder. Böyle bir camiada içten ve dostane münasebetlerin gelişmesi mümkündür.
2. Menfaatlar, tam benzer olmamasına rağmen karşılıklı telif edilebilir bir durumdadır. Bu halde de dostluk münasebetleri kurmak mümkün olabilir.
3. İki veya daha çok devletin menfaatları, tamamen değilse de, belirli bir hususta birbirine zıt olabilir. İngiliz ve Fransız menfaatları Avrupa'da bu şekildedir. Buna rağmen bir çok sahalarda işbirliği ve uzlaşma yapılabilir.
4. Menfaatlar bazı hususlarda karşılıklı alakayı tazammun ettiklerinden birbirlerine benzer, bazı hususlarda da tamamen zıttır. Bu halde, ya karşılıklı alakayı tazammun eden menfaatlar ağır basar, böylece kısmi bir işbirliği meydana gelir veya diğer sahadaki zıt menfaatlar bu sahada da işbirliğine imkan vermez.
5. Menfaatlar birbirlerine çok ve geri alınmayacak şekilde zıttır. 1933-1945 seneleri arasında İngiliz-Fransız menfaatlarıyla Alman menfaatları arasındaki zıddiyet buna bir misal teşkil eder.

Bu beş safhadan başka, devletlerin münasebetlerinde milli menfaat bakımından daha birçok safhalar yer almaktadır.

Dış politikanın tayininde diğer devletlerin menfaatlarını tespit etmenin önemini Batılılar ancak Sovyet menfaatlarını iyice takdir edemedikleri Yalta Konferansı'ndan sonra anlamışlar ve bu menfaatları incelemeye başlamışlardır.

Muvazeneli Dış Siyasetler

Bir devletin dış politikasında milli menfaatini nazarı itibara alması şarttır. Ayrıca diğer devletlerin çarpışan menfaatleri arasında, kendi menfaatini

¹³ Ibid, ss. 315.

göz önünde tutan bir hattı hareketi tayin etmesi gerekmektedir. Mesela Kuzey Afrika'da Fransa'ya karşı çıkan isyanlarda (1853-1958) Birleşik Amerika'nın hattı hareketi ne olmalıdır. Fransa'yı gücendirmek Amerikan menfaatine uymaz, çünkü Fransa Amerika'nın NATO'da müttefikidir ve Avrupa müdafaası için şarttır. Diğer taraftan Arapları da gücendirmek Amerikan menfaatlerine uymaz. Petrol, Komünist yayılması, üs meselesi Amerika'nın elini kolunu bağlamaktadır. Bu yüzden Amerikan milli menfaatine uygun siyaset, her iki tarafı da gözeten siyaset olmuştur.¹⁴

Milli menfaatin tayini ve tatbik metodları tesbitinde hatalar olabilir. Bu hatalar sonuna kadar ısrarla götürüldüğü anda dönülmesi imkansızlaşır ve böylece millet mahva süreklenmiş olur.

Milli Menfaat ve Ahlaki Prensipler

Devlet adamları ekseriya, milli menfaatlerini gözeterek takip ettikleri milli politikaların ideal gayelere ve geniş ahlaki prensiplere dayandıklarını iddia ederler. Wilson'un dediği gibi "Bir devletin dış siyasetini maddi menfaatlara dayandırması çok tehlikeli bir şeydir."¹⁵

Başkan Truman da 1945'te Amerikan dış siyasetinin adalet ve doğruluk prensipleri üzerine kurulduğunu ifade etmiştir. Türkiye ve Yunanistan'a yardım için Kongreye verdiği bir mesajda Başkan Truman şöyle demektedir:

"Amerikan dış siyasetinin başlıca gayelerinden biri bizim ve diğer milletlerin zencirden uzak bir hayat tarzı yaşayabilmeleri için lazım olan şartları tesis etmektedir."¹⁶

Diğer taraftan Prof. Hans Morgentau dış politikaya tesir eden diğer saikler yanında milli menfaati en başa almış ve "milli menfaatin önceliğini" kabul etmiştir. Milli menfaatle ahlaki prensipler arasındaki çatışmaya işaret eden Morgentau Amerikan harici siyasetinde hiçbir zaman realist bir yol takip edilmediğini, diğer devletler dış siyasetlerini milli menfaata dayandırırken, Amerika'nın ahlaki prensipleri takip ettiğini belirtmiştir. "Milli menfaatle ahlaki prensipler arasında bir uzlaşma olamaz". Devlet adamları milli menfaata aykırı oldukları anda, ahlaki prensipleri derhal terkederler. "Yine Morgentau'a göre Amerikan politikası, ütopyacı hukukçu, hissi ve yeni bir tecrit siyaseti güden bir siyasetten başka bir şey değildir.

¹⁴ Norman Hill, Contemporary World Politics, New York, 1954, ss. 211

¹⁵ Padelford + Lincoln, International Politics, New York, 1954, ss. 311.

¹⁶ Ibid, ss. 312.

Milletlerin kendi menfaatleri için uğraşıp didindikleri doğrudur. Bu devlet adamları tarafından da inkar edilmez. Lord Palmerston Büyük Britanya'nın ebedi düşman veya dostu olmadığını, ancak ebedi menfaatleri bulunduğunu söylemiştir.

Charles Evans Hughes, 1920 başlarında Amerika dışişleri bakanıyken "Dış siyaset genel tecritler değil, fakat milli menfaat mefhumunu tatbikatta bir neticesidir." demiştir. İzvestiya'da "Sovyet Hükümeti, siyasetini kendi menfaati üzerine tesis etmiştir" demektedir.¹⁷

Milli menfaatin tesis edilmesine hasredilmiş siyasetleri her milletin tarihinde bulmak mümkündür. Mesela Monreo doktrini Avrupalıların Amerika kıtasında koloni kurmak suretiyle Birleşik Amerika'nın kendi emniyetini istihdaf etmekteydi. "Avrupalı devletlerin bu kürenin herhangi bir kısmına kendi nizamlarını yaymak teşebbüslerini kendi sulh ve güvenliğimiz için tehlikeli addetmekteyiz."¹⁸

İngiltere'nin Avrupa'da muvazene siyaseti, Britanya adalarının güvenliği ancak Avrupa'da tek devletin hakimiyetine mani olmak suretiyle temin edilir düşüncesine dayanmaktadır. Fransa'nın dış siyasetinde milli menfaati zayıf bir Almanya tesis etmektir. Rusya'nın Türk boğazlarına hakim olmak arzusu kendi milli menfaatine uygundur. Bu arzusunu 1947'lerde tekrar yenilemiştir.

Devletlerin ahlaki prensipler ve idealler arkasından koştukları hiç olmazsa onlardan bahsettikleri doğrudur. Ahlaki prensipler için söylenenlerin doğru olup olmadıkları şüphelidir. Çünkü, milli menfaati çok alakadar eden bir hususta, ahlaki prensiplerle örtülmezse halkın dikkatinin çekilmeyeceği anlar olabilir. Bazı hallerde ahlaki prensiplerle milli menfaat birbirine uygun olur. Diğer bir tabirle bunlar birbirlerinden ayrılmayacak derecede birbirlerine girmişlerdir.¹⁹

Nazi Almanyasının yayılmasını ele alalım. Bunun milli menfaate uygun olduğu şüphe götürür. Hitler toprak elde etmekle insan, tabii kaynak ve imkanları elde edeceğini ümit etmişti. Hatta Naziler ve bilhassa sözcüleri Hausefer "bu yayılma siyasetinin hakkın en yüksek prensiplerinin tervic edilmesi için yapıldığını iddia etmiştir. Her coğrafi ülke, onu inkişaf ettirecek olan tam vasıflı insanların idaresi altına geçmelidir ve bu üstün ırk bu saha-

¹⁷ Normal Hill, Contemporary World Politics, New York, 1954, ss. 196.

¹⁸ Ibid, ss. 196.

¹⁹ Ibid, ss. 197.

yı işgale haklıdır. Bu değişiklik için aşağı kaliteden insanların mahvedilmesi mübahtı."²⁰

Amerikalılar da, Naziler kadar gülünç olmamakla beraber, milli menfaatlerini icap ettiren hususları ahlak ve hak perdesi altında gizlemeye çalışmışlardı.

Bu menfaatlerin haklı gösterilmesi için ahlaki kisveye bürünmeleri dış siyasette, devletlerin iki saike tabi olduklarını gösterir. Bunlardan birincisi "halkın dış siyasette doğruluk ve açıklık istedikleri, ikincisi de hükümetlerin bu hususa tabi olduklarıdır." Japonya'nın Asya'da yayılabilmesi için hiçbir bahane bulunmaması oradaki halkın infialini uyandıracığından Japonya "Asya Sulhü" için çarpıştığını iddia etmiştir. Bu ahlaki prensiplerin bir suistimalidir ama tamamen terki değildir. Yine Belçika'nın tarafsızlığını ihlal eden Almanya, bu ihlalin Birinci Dünya harbinden sonra telafi edileceğini vadetmiştir. Bu ve buna benzer meseleler milli menfaatin bazı anlarda ahlaki prensipleri sözde tanır gibi görünerek, esasta reddettiğini göstermektedir.²¹

Yukarıda belirtilen iki saik haricinde, devletlerin ahlaki prensipleri milli menfaate uydurmaya çalışmalarının başka sebepleri mevcuttur. Bir defa büyük devletler dahi, bugünkü şartlar altında, diğer devletlerin desteğine muhtaçtır. Bu ihtiyaç hem güvenlik hem de siyasi ve iktisadi gayeleri temin için varidtir. Bu yüzden de diğer devletlere, menfaatlerinin onlarınki ile hemahenk olduğunu ispat ve onları bu hususa ikna etmek gerekir. Diğer taraftan ancak bu prensipler sayesinde ihtilaflar barışçı yollarla halledilebilir. Nihayet ahlak ve prensipler üzerinde yapılan incelemeler, mümkün olanla arzu edilen arasına bir telif temin ederek milli menfaatin daha iyi belirmesine sebep olabilir.²²

Milli menfaatla ahlaki prensipleri birbirinden ayırmak çok güçtür. Çin'de "açık kapı" siyasetini güden Stimpson doktrini hem ahlaki prensiplere hem de Amerikan menfaatlerine uygun gelmekteydi. Marshall Planı, Truman ve Eisenhower doktrinleri de Amerikan menfaati olan "Komünizmin yayılmasına mani olmak" ve idealizm olan muhtaçlara yardım gibi iki zıt kutbu içine almaktadır.²³

²⁰ Ibid, ss. 197

²¹ Ibid, ss. 198.

²² Padelford + Lincoln, International Politics, New York, 1954, ss. 313.

²³ N. Hill, Contemporary World Politics, New York, 1954, ss. 190.

Bu bütün dış siyasetlerin ahlaka dayandığı ve ahlaki olmak için milli menfaatlerin terk edileceği manasına gelmez. Milli menfaatle ahlaki prensipler bir istikamette oldukları zaman çok iyidir. Ancak bu da her an mümkün değildir. Mesela Prof. Morgentau'a göre ahlaki prensipler ve milli menfaat bakımından Amerikan dış siyaseti üç safhada incelenir:

1. **Realist Safha:** Alexander Hamilton tarafından temsil edilir. Hareket etme ve düşünme tamamen kuvvet çerçevesi içinde tecelli etmiştir.
2. **İdeolojik Safha:** Thomas Jefferson ve Quincy Adams tarafından temsil edilen bu safhada ahlaki prensipler içinde düşünülüp, kuvvet çerçevesi içinde hareket edilmiştir.
3. **Ahlaki ve İdealist Safha:** Ahlaki prensipler muvacehesinde düşünme ve hareket etmeyi istihdaf eden bu siyaset Başkan Wilson tarafından temsil edilir.

Morgentau birinci şıkkı yani realist olan siyaseti benimsemektedir.²⁴

Ancak M. Fox'a göre milli menfaatle ahlaki prensipleri birbirinden ayırmak zordur. Bu yüzden her ikisi de nazarı itibara alınmalıdır. M. Fox evvela milli menfaatin tarifini yaparak şöyle der: *"Bir devletin başlıca menfaati onun toprak bütünlüğü ve temel müesseseleridir."* Bu tariften sonra da şu soruyu sormaktadır: *"Hangi müesseseler temeldir?"* Bu soruya ahlak ve idealizmden ayrı olarak cevap verilemez. Diğer bir deyimle milli menfaatler bizim yetişmemize göre taayyün eden kıymet hükümlerinden ibarettir. Yani idealler, iştiyaklar ve ahlaki mefhumlar. Hiçbir millet bunlardan vazgeçemez.

Ayrıca milli menfaat en dar manada yani milli güvenlik olarak alınsa dahi yeni ahlak ve ideallerle münasebetedir. Milli güvenlik neler feda edilmek suretiyle elde edilecektir? Eğitim ve ulaşım tahsis edilen paradan hangi noktada vazgeçilip, top tüfeğe tahsis edilecektir? Enflasyona gidilerek elde edilen bir milli güvenlik, iktisadi bakımdan yıkılma bahasına da olsa, haklı gösterilebilir mi? Bu sorulara, o milletin hangisine ne kadar ehemmiyet verdiğini bilmeden cevap verilemez.²⁵

Realistlerin iddiaları aksine, ahlaki kaideler milli menfaatle o kadar karışmışlardır ki ahlaki prensiplerin siyaset üzerindeki tesiri azaltılabilir ama hiçbir zaman tamamen kaldırılamaz.

²⁴ Ibid, ss. 201, Ayrıca Morgentau, In the National Interest.

²⁵ Ibid, ss. 202

Milli Menfaat ve Devletler Hukuku

Milli menfaatle ahlaki prensipler arasındaki münasebeti gördükten sonra, biraz da milli menfaat ile devletler hukuku arasındaki münasebeti incelemek yerinde olur.

Devletlerin, milli menfaatleri icabettirdiği takdirde ahlaki prensipleri ve daha dar ve kesin manada Devletler hukukunu ihlal edebilirler. İhlal edilen devletler hukuku kaidelerini, büyük devletler eğer kendi menfaatlerine uygun değilse, eski haline getirmeye çalışırlar. Mesela Almanya'nın 1914'te Belçika'nın tarafsızlığına saygı göstermemesi üzerine, İngiltere'nin devletler hukukunun bir müdafii olarak harbe iştirak etmesinin sebebi sırf kendi menfaatini gözetmiş olmasıdır. Çünkü İngiltere, Hollanda ve Belçika'nın kuvvetli bir Avrupa devletinin eline geçmesini asırlar boyunca kendi milli menfaatine aykırı görmüştür.

Amerika, Kolombiya'dan ayrılan Panama'yı, Panama kanalının imtiyazını alabilmek için derhal tanımış. Kore harbinden Amerika İngiltere, Fransa menfaatleri icabı, güney Kore'ye yardıma koşmuşlardır. Fakat aynı devletler, Japonya'nın Mançurya'yı işgali, İtalya'nın Habeşistan'ı ilhakı, S. Rusya'nın Finlandiya'ya hücumu karşısında aynı şiddetli tepkiyi göstermemişlerdir.

Bu da Devletlerin milli menfaatleri elverdiği nisbette Devletler hukukuna riayet ettikleri ve riayet de o nisbette sağlamak temayülünde olduklarını göstermektedir.²⁶

Milli Menfaat ve Milletlerarası Teşkilatlanma

Muayyen gayeye erişmek için kurulan teşkilatta, üyeler bazı haklarını teşkilata devrederler ve teşkilattan o gayenin tahakkukunu isterler. Şu halde insanlar arasında olduğu gibi devletler arasında bir bağ olabilmesi için menfaat birliği şarttır. Bu husus daha eski Yunanda Thucydides tarafından şöyle belirtilmiştir:

“Menfaat birliği hem şahıs, hem de devletler arasında bağların en eminidir.”²⁷

²⁶ Morgentau, *Politics Among Nations*, New York, ss. 271.

²⁷ Morgentau, *Politics Among Nations*, New York, ss. 8

Lord Salisbury, “Devletler arasında birliği teşkil eden bazı zıt menfaatlerin olmayışdır” demiştir.²⁸ Max Weber ise “insanların hareketlerini idare eden şeyi fikirler değil yalnız ve yalnız menfaatler” olduğu belirtmişler.²⁹

Tatbikata baktığımız zaman bağımsız devletlerden teşekkül eden milletlerarası camiada devletler menfaatleri icabettirdiği nisbette bazı haklarından feragat ederek teşkilatlanmaya gitmişlerdir. Bu teşkilatlanma menfaatlardan feragatın çok cüz’i olduğu, aksine milli menfaatlerin teşkilatlanmayı icabettirdiği gayrı siyasi sahalarda daha fazla gelişmiştir.

Siyasi sahada ise çarpışan menfaatler arzu edilen teşkilatlanmayı tahakkuk ettirememektedir. Çünkü devletler hiçbir zaman teşkilatlanmak için milli menfaatlerinden fedakarlık etmek istememektedirler. Böylece sözü milli menfaatten feragat bahsine getirmiş oluyoruz.

Milli Menfaatten Feragat

Hemen şunu kaydedelim ki fertlerin bazı anlarda kendi menfaatlerinden feragat etmeleri, devletlerin de milli menfaatlerinden feragat edeceklerini tazammun etmez. Bu husus Alexander Hamilton tarafından çok iyi müdafa edilmiştir.³⁰ Devletin milli menfaatlerinden feragat etmesinin müdafaası imkansızdır. Buna rağmen tatbikatta, devletin harpte mağlup olduğu veya gayelerine erişirken bazı engeller çıktığı anda milli menfaatten feragat vukubulabilir. Mesela Çekoslavakya 1938’de İngiltere ve Fransa’nın baskısı altında siyasi egemenlik bahasına, can ve mal kaybına sebep olmamak ve Avrupa sulhunu kurtarmak için, Sudetleri Almanya’ya terke razı olmuştu.

Milli menfaattan feragatın mahiyet ve şumülünü tayin etmek çok güç bir iştir. Umumiyetle devletler milli menfaatlerinden, harp bahasına da olsa, feragat etmezler. Çünkü Milli menfaat olarak addettiği şeyler onlar için hayati ehemmiyeti haizdir.

^{28,29} Margentau, *Politics Among Nations*, New York, ss. 8

³⁰ Padeford + Lincoln, *International Politics* New York, 1954, s. 316.

